

УДК 373.3.015.31:17.022.1

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2025.3.2>

Петро БОЙЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент, Заслужений працівник освіти України, ректор, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, pboychuk@lpc.ukr.education

ORCID: 0000-0003-486-980X

Наталія БОРБИЧ

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки та психології, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, nborbych@lpc.ukr.education

ORCID: 0000-0002-3423-7319

Сергій МАРЧУК

кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки та психології, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, smarchuk@lpc.ukr.education

ORCID: 0000-0001-8520-822X

Олена ПУШ

кандидат педагогічних наук, старша викладачка кафедри загальної педагогіки, психології та методики початкової освіти, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, opush@lpc.ukr.education

ORCID: 0000-0002-5838-521X

НАСКРІЗНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

Освіта виконує кілька функцій: готує робочу силу, якій дозволяє набутися «здібностей, точності та швидкості»: тому вона є частиною інфраструктури та входить до надбудови, оскільки є носієм пануючої ідеології, при цьому виступаючи одночасно інфраструктурою та надбудовою. Сенси освіти не менш важливі, ніж її роль.

Дійсно загальна теорія вимагає поглибленого вивчення взаємних зв'язків між освітою та суспільством у різних типах історичних цивілізацій. Взаємна, тобто вона передбачає вивчення впливу суспільства в його різних вимірах (економіка, ідеї та цінності, соціальні та політичні структури) на освіту (у найширшому сенсі: інтелектуальну, моральну, фізичну, естетичну; сімейну, релігійну, соціально-професійну; формальну та неформальну), а також впливу освіти на суспільство як зі статичної (у певний момент), так і з динамічної (змін) перспективи.

У процесі дослідження були використані такі методи аналізу, синтезу і узагальнення наукових джерел (вітчизняних і зарубіжних) з педагогіки, психології та освітніх технологій. Емпіричну частину виконано з використанням методів опитування (анкетування учнів, батьків, учителів), бесід та спостережень, психодіагностичних методик для оцінювання ціннісних орієнтацій, а також аналізу документів і результатів навчально-виховної діяльності.

Результати дослідження показали, що ціннісні орієнтації різних груп не збігаються повністю. Наприклад, вчителі найбільше акцентують на національних цінностях, тоді як батьки – на загальнолюдських. Школярі демонструють високу емоційну чутливість до морально-етичних та духовних категорій, що важливо враховувати під час виховної роботи. Необхідна цілеспрямована взаємодія між школою та родиною, щоб виробити узгоджену систему цінностей, яка стане опорою для гармонійного розвитку дитини.

Розглянуто психолого-педагогічні засади, які лежать в основі формування ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку. Проаналізовано сучасний стан впровадження наскрізного виховання в практиці НУШ.

Встановлено, що активне залучення батьків до планування і реалізації виховних заходів, просвітницькі зустрічі щодо вікової психології дітей та важливості спільного виховного фронту; стимулювання учнівської ініціативи – давати навіть молодшим школярам посильні ролі в організації класних справ, що формує відповідальність і лідерські якості посилює впровадження наскрізного виховання в практиці НУШ.

Ключові слова: освітній процес, наскрізне виховання, цифрове освітнє середовище, формування якостей і навичок учня.

Petro BOYCHUK, Nataliya BORBYCH, Serhiy MARCHUK, Olena PUSH. CROSS-CUTTING EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL PUPILS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL (NUS)

Education performs several functions: it prepares the workforce, which allows it to acquire «abilities, accuracy and speed»: therefore it is part of the infrastructure. But it is also part of the superstructure, since it is the carrier of the dominant ideology. Therefore, it is both infrastructure and superstructure. The meaning of education is no less important than its role.

A truly general theory requires an in-depth study of the mutual relations between education and society in different types of historical civilizations. Mutual, that is, it involves studying the influence of society in its various dimensions (economy, ideas and values, social and political structures) on education (in the broadest sense: intellectual, moral, physical, aesthetic; family, religious, socio-professional; formal and informal), as well as the influence of education on society from both a static (at a certain moment) and a dynamic (change) perspective.

The following methods of analysis, synthesis and generalization of scientific sources (domestic and foreign) on pedagogy, psychology and educational technologies were used in the research process. The empirical part was carried out using survey methods (questionnaires of students, parents, teachers), conversations and observations, psychodiagnostic methods for assessing value orientations, as well as analysis of documents and results of educational activities.

The results of the study showed that the value orientations of different groups do not completely coincide. For example, teachers emphasize national values the most, while parents emphasize universal values. Schoolchildren demonstrate high emotional sensitivity to moral, ethical, and spiritual categories, which is important to consider during educational work. Purposeful interaction between school and family is necessary to develop a coordinated system of values, which will become a support for the harmonious development of the child.

The psychological and pedagogical principles underlying the formation of value orientations in children of primary school age are considered. The current state of the implementation of comprehensive education in the practice of primary schools is analyzed.

It has been established that the active involvement of parents in the planning and implementation of educational activities, educational meetings on the age psychology of children and the importance of a common educational front; stimulation of student initiative – giving even younger students feasible roles in organizing class affairs, which forms responsibility and leadership qualities will strengthen the implementation of comprehensive education in the practice of primary schools.

Key words: educational process, end-to-end education, digital educational environment, formation of student qualities and skills, National Secondary School.

Постановка проблеми. Школа відіграє вирішальну роль у розвитку дитини, формуючи її когнітивний, соціальний та емоційний розвиток і створюючи середовище, що сприяє її загальному благополуччю. Від академічного навчання до розвитку соціальних навичок, школа відіграє значну роль у розвитку дитини. Розвиток дитини стосується процесу зростання, який відбувається у дітей від народження до підліткового віку, охоплює сукупні зміни, що відбуваються в різних сферах, включаючи фізичну, когнітивну, емоційну та соціальну, у міру дорослішання дитини. Інвестиції в освіту та підвищення ролі та якості освітніх систем є однією з ключових цілей нашого майбутнього розвитку, та вимагає, перш за все, покращення якості освіти.

Реформа «Нова українська школа» (НУШ) проголосила пріоритет виховання на цінностях як основу формування компетентної та всебічно розвиненої особистості [4]. Зміни, запроваджені в системі освіти, ставлять перед директорами шкіл та педагогічним колективом нові завдання, пов'язані з управлінням людськими та фінансовими ресурсами школи для забезпечення високоякісних освітніх послуг у розвитку знань, навичок та соціальних компетенцій учнів – відповідно до вимог сучасної економіки. Тому важливо забезпечити школам доступ до системи професійної підтримки їхньої роботи.

Також існують очевидні потреби, пов'язані зі збільшенням використання школами сучасного контенту, інструментів та навчальних ресурсів, а також зміцненням інноваційного підходу до навчання – більший акцент слід робити на практичному та експеримен-

тальному навчанні, тим самим надаючи підтримку вчителям у впровадженні ефективних методів роботи, які розвивають ключові компетенції та універсальні навички учнів [1].

Наскрізний процес виховання визначено одним з восьми ключових компонентів формули НУШ, що покликаний формувати в учнів базові цінності: гідність, чесність, турботу, повагу до себе та інших, повагу до мови і культури, патріотизм.

Таке наскрізне виховання інтегрується в усі аспекти освітнього процесу і є основою для щасливого особистого життя дитини та успішної взаємодії з суспільством [6].

Актуальність проблеми зумовлена суспільними викликами сьогодення – потребою протидії моральній дезорієнтації, відновленням міжпоколінних зв'язків та утвердженням гуманістичних цінностей у підростаючого покоління.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом удосконалення загальної структури особистості. Відбувається процес трансформації існуючих характеристик дитини та виникнення нових та подальший інтенсивний розвиток «особистісних механізмів» поведінки. Особистість дітей також керується досвідом та діяльністю, яку вони розвивають в інших сферах.

Таким чином, дослідження наскрізного виховання молодших школярів є своєчасним і важливим завданням педагогіки та психології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості наскрізного виховання молодших школярів стало предметом дослідження багатьох вчених.

У дослідженні Л. Артюшиної аналізується значення методика організації вихов-

ного середовища у НУШ. У працях І. Бега розглядалися психологічні засади виховання особистості, духовно-моральний розвиток. У свою чергу, А. Богуш та О. Киричук досліджували питання виховання цінностей через інтеграцію змісту початкової освіти, гуманістичну педагогіку, вікову психологію молодших школярів. Науковець Л. Коваль розглядає особливості педагогіки партнерства та ролі батьків у вихованні дітей. Наукова розвідка Л. Рибалки та Н. Савінова присвячена питанням наскрізного виховання в умовах НУШ, методики впровадження ціннісного навчання; духовно-морального виховання на християнських засадах, експериментальна робота в НУШ.

У працях О. Савченко підкреслено проблему компетентнісного підходу у початковій освіті, інтеграції виховання в освітній процес. Дослідження С. Сейбіль та Л. Шуленко присвячено аналізу інтеграції морального виховання у зміст уроків та проектної діяльності, ціннісній освіті, технології виховання в початковій школі.

Отже, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, недостатньо вивченим залишається питання концепції «наскрізного виховання» в контексті НУШ.

Формулювання мети. Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні сутності поняття «наскрізне виховання» у контексті НУШ та міждисциплінарних підходів, а також аналізу практичного досвіду впровадження ціннісного наскрізного виховання у початковій школі. Відповідно до поставленої мети необхідно розв'язати наступні дослідницькі

завдання: здійснити аналіз наукової літератури і нормативних документів щодо виховання на цінностях у початковій школі; уточнити поняття «наскрізне виховання» і охарактеризувати його роль у концепції НУШ; розкрити психологічні засади формування ціннісних орієнтацій у дітей молодшого шкільного віку; дослідити сучасний стан впровадження наскрізного виховання в практиці українських шкіл, представити методику й результати емпіричного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Розвиток окремих ключових компетентностей учнів початкової школи неможливо здійснити за допомогою конкретних предметів. Також неможливо призначити певну ключову компетентність певному предмету з навчальної програми, в якій вона буде розвиватися. Наприклад, на уроках інформатики ми розвиваємо цифрові компетентності, а на уроках

математики – математичні компетентності. Ключові компетентності, що розуміються як знання, навички та ставлення, взаємопроникні та нерозривно пов'язані. Тому, якщо їх розглядати цілісно, можна побачити, що кожна з них слід розвивати в кожному предметі в школі. Це досягається завдяки відповідній організації освітнього процесу та цілеспрямованому вибору методів викладання.

Ключові компетенції учнів, відповідно до основної навчальної програми НУШ, повинні розвиватися на всіх етапах навчання.

У концептуальних засадах реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (2016) виховання на цінностях посідає центральне місце. Наскрізний виховний процес, за визначенням концепції НУШ, являє собою цілеспрямовану педагогічну діяльність, що пронизує весь освітній процес і формує в учнів ключові морально-етичні цінності та громадянські якості [4]. Законодавчо закріплено стратегічну мету освіти: забезпечити всебічний розвиток людини як особистості і найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, інтелектуальних і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей і формування громадянина, здатного до свідомого суспільного вибору. Отже, нова школа має не лише давати знання, а й виховувати особистість на засадах гуманістичних і патріотичних цінностей.

Виховний компонент наскрізно інтегрується у всі предмети та діяльність учнів. Державний стандарт початкової освіти (2018) ввів поняття наскрізних змістових ліній – соціально значущих надпредметних тем, що сприяють формуванню в учнів цілісного уявлення про суспільство і здатності застосовувати знання в різних ситуаціях [2]. Ці наскрізні лінії виступають засобом інтеграції ключових компетентностей і вимагають об'єднання зусиль учителів різних предметів та класних керівників для досягнення спільної виховної мети. Зокрема, змістові лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова грамотність» впроваджуються через навчальні проекти, групову діяльність, інтерактивні методи, розвиваючи в молодших школярів екологічну свідомість, соціальну активність, навички співпраці, толерантність, здоровий спосіб життя та фінансову грамотність [4].

Таким чином, наскрізне виховання у НУШ реалізується як комплексний підхід: поєднання навчання із вихованням у єдиний освітній процес, де засвоєння знань і формування цінностей відбуваються паралельно.

Вагомим принципом НУШ є педагогіка партнерства – рівноправна співпраця учня, учителя і батьків у виховному процесі [8]. Шкільне середовище розглядається як простір життя дитини, де вона не «готується до життя», а живе повноцінним шкільним життям. Тому виховання базових цінностей повинно відбуватися не епізодично, а постійно – «наскрізно» у кожній взаємодії: на уроках усіх предметів, у позакласних заходах, у спілкуванні та шкільному самоврядуванні. Учитель нової формації виконує роль не лише транслятора знань, а наставника і фасилітатора, який особистим прикладом та методом співпраці сприяє моральному становленню учнів [3]. Нормативно-правову базу сучасного виховання доповнюють концепції національно-патріотичного виховання, програми громадянської освіти та інші документи, що конкретизують ціннісні орієнтири виховної роботи в школі. Усі вони наголошують на необхідності формування у дітей молодшого віку таких чеснот як доброзичливість, толерантність, почуття власної гідності, відповідальність, працелюбність, справедливість тощо [7].

Отже, з погляду педагогіки, наскрізне виховання в НУШ – це цілісний, інтегрований в освітній процес формування особистісних цінностей і соціально важливих якостей учнів. Він спирається на оновлені змісти освіти (ключові компетентності, міжпредметні теми), партнерську взаємодію учасників освітнього процесу та інноваційні методи навчання, що формують у дітей не лише знання, а й світоглядні орієнтири і поведінкові навички відповідно до ідеалів демократичного суспільства.

Молодший шкільний вік (приблизно 6–10 років) характеризується інтенсивним соціально-психологічним розвитком дитини, входженням у нову соціальну роль – роль учня. За Л. Виготським, навчальна діяльність стає провідною у цьому віці, визначаючи напрямки психічного розвитку. На основі учіння формуються основні новоутворення: довільність поведінки, внутрішній план дій, рефлексія, початкові абстрактно-логічні структури мислення [1]. У цей період дитина надзвичайно сприйнятлива до засвоєння моральних норм: закладається фундамент її моральності, відбувається активне накопичення уявлень про добро і зло, справедливість, формується почуття емпатії та совісті [5]. Діти цього віку вже здатні розуміти й приймати базові етичні вимоги дорослих і суспільства, хоча їхнє моральне судження ще конкретне і прив'язане до авторитету дорослого.

Класики психології морального розвитку (Ж. Піаже, Л. Колберг) відносять 6–10-річних дітей до стадії гетерономної моралі та поступового переходу до автономних моральних суджень. На початку молодшого шкільного віку діти схильні оцінювати вчинки за зовнішнім результатом і дотримуватися правил через страх покарання чи бажання схвалення. Проте в процесі навчання і виховання вони починають розуміти внутрішній смисл правил, розвиток іде від зовнішньої дисципліни до внутрішньої. Важливу роль відіграє емоційна сфера: молодші школярі емоційно реагують на схвалення чи осуд, прагнуть отримати позитивне підкріплення від значущих дорослих. Емоційна чуйність дітей цього віку створює сприятливі умови для виховання моральних почуттів – доброти, співчуття, чесності. Дослідження також показують, що в цей період життя формується базис світогляду і ціннісних орієнтацій особистості [5]. Дитина засвоює основи соціальних норм, ідеалів, починає усвідомлювати поняття дружби, колективу, Батьківщини тощо. Тому педагогічний вплив на молодшого школяра має спиратися на позитивні емоційні переживання, ситуації успіху, гри, казки та інші прийоми, що роблять моральні істини близькими і зрозумілими дітям.

Вагомий внесок у розробку психологічних засад ціннісного виховання зробили українські вчені. Згідно з І. Бехом, породжувальною основою духовності особистості є цінність, внутрішній смисл якої визначає її вчинки [1]. Учений підкреслює, що засвоєння дітьми цінностей має перерости у їхнє особистісне надбання – тобто цінності повинні бути присвоєні дитиною, стати частиною її «Я». Для цього виховання повинно носити діяльнісний, особистісно зорієнтований характер: дитина не просто пасивно приймає нав'язані норми, а проживає їх у власному досвіді, вчиться робити моральний вибір. І. Бех та інші дослідники (О. Киричук, Л. Божович, О. Савченко та ін.) наголошують на принципі діалогічної взаємодії: у процесі виховання вчитель має взаємодіяти з дитиною як з рівноправним суб'єктом, поважати її гідність і свободу вибору, спрямовувати, але не примушувати. Саме партнерська, гуманно-особистісна педагогіка здатна забезпечити щире прийняття дітьми моральних норм.

Крім того, молодшим школярам властива відвертість і безпосередність, вони чуйно реагують на несправедливість. Тому шкільний колектив і класний керівник мають підтримувати атмосферу доброзичливості,

Рис. 1. Умови формування ціннісних орієнтацій у молодших школярів

взаємоповаги, щоб діти відчували безпеку і змалку привчалися до норм співжиття [8].

Психологічні дослідження доводять, що цінності формуються не стільки через повчання, скільки через проживання у діяльності. Зокрема, В. Сухомлинський свого часу писав, що моральні якості виховуються в процесі участі дітей у суспільно корисній праці, творчості, спілкуванні з природою. Сучасні педагоги продовжують його ідеї, впроваджуючи метод проектів, волонтерські акції, інтегровані уроки, де учні молодших класів вчать співпрацювати, проявляти ініціативу, допомагати одне одному. Емоційне благополуччя і позитивний морально-психологічний клімат у класі є наріжними умовами успішного виховання цінностей у дітей цього віку [8].

Основою для побудови інноваційної моделі освітньої діяльності в НУШ є співпраця.

У найбільш інноваційних країнах як політики, так і приватний сектор, що займається освітою (постачальники освітніх послуг), все частіше порушують питання застосування наукових знань та перевірки припущень на практиці. Наприклад, «привабливість» оскаржується як найважливіша позитивна риса освітніх програм [3].

Так званий «вау-ефект» під час використання освітніх рішень часто (неправильно) вважається точним показником їхньої високої якості. Те саме стосується застосування різних управлінських концепцій в освіті. Концепція організації, що навчається, вимагає спочатку операціоналізації (що виконується у випадку проінноваційних компетенцій), а потім її перетворення на нормативні акти та

рекомендації. Використання вчителями інноваційних методів у НУШ. Методи навчання, що наголошують на практичних та експериментальних методах, одночасно служать ефективній та результативній предметній освіті, включаючи підготовку до зовнішніх іспитів, та розвитку ключових компетенцій.

Інтеграція сучасних освітніх технологій значно розширює можливості наскрізного виховання. Зокрема, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та інтерактивні методи навчання дозволяють зробити процес формування цінностей більш цікавим та наближеним до реального життя учнів цифрової епохи. У концепції НУШ одним із наскрізних умінь є вільне володіння ІКТ, отже поєднання розвитку цифрової грамотності з вихованням на цінностях є природним.

Практика показує ефективність таких технологій, як цифровий сторітелінг (digital storytelling) у початковій школі, що передбачає створення учнями власних мультимедійних історій на задану тему – зокрема, моральну чи соціальну. Дослідження, проведене в початкових класах Туреччини, встановило, що використання цифрового сторітелінгу у вихованні четвертокласників сприяло кращому засвоєнню й усвідомленню цінності справедливості [9]. Учні із захопленням створювали історії, малювали ілюстрації, озвучували персонажів, і за результатами опитувань вони продемонстрували глибше розуміння поняття справедливості та змогли його застосувати у своїх розповідях [9]. Одночасно розвивалися їхні цифрові навички та творчі здібності. Цей приклад підтверджує, що правильно спроектовані цифрові ігри й медіазасоби здатні не лише розва-

жати, а й виховувати: інтерактивні моральні дилеми в навчальних комп'ютерних іграх, мультфільми та відеоролики з етичними сюжетами, онлайн-проекти, що передбачають колективну творчу діяльність – усе це формує у дітей ціннісні установки в цікавій, ненав'язливій формі [8].

В умовах дистанційного і змішаного навчання (актуального під час пандемії COVID-19 та воєнного стану) цифрові технології також стали каналом підтримки виховної роботи. Вчителі молодших класів активно використовують онлайн-платформи для спілкування з класом та батьками, проводять виховні години у форматі відеоконференцій, залучають учнів до веб-квестів на морально-етичну тематику [3]. Наприклад, існують онлайн-ресурси з моральних казок, завданнями на емпатію та співпрацю, які діти виконують вдома разом із батьками.

Таким чином, освітні технології можуть стати потужним інструментом наскрізного виховання, якщо їх методично грамотно інтегрувати: від мультимедійних презентацій на уроках до повноцінних цифрових проєктів, що розвивають у молодших школярів критичне мислення, креативність, громадянську свідомість. Важливо підкреслити, що технології не замінюють живого спілкування, але доповнюють його, дозволяючи моделювати ситуації, недоступні у класі, та враховувати індивідуальні темпи навчання дитини.

Діагностичне дослідження, проведене студентами 4 курсу спеціальності АЗ «Початкова освіта», дало змогу отримати багатокомпонентну картину рівня вихованості учнів

4 А класу та їх ціннісних орієнтацій. У дослідженні брали участь учні, вчителі та батьки комунального закладу загальної середньої освіти «Луцький ліцей № 4 Луцької міської ради».

У процесі спостереження в освітньому та позаурочному середовищі було виявлено: переважання доброзичливої поведінки, готовності до взаємодопомоги та проявів турботи одне про одного; у деяких учнів простежувалися труднощі у регуляції емоцій, зокрема в конфліктних ситуаціях, що свідчить про потребу розвитку емоційного інтелекту та навичок ненасильницької комунікації.

За (рис. 2) бачимо розбіжності в уявленнях про домінантні цінності між різними учасниками освітнього процесу.

Застосовані проєктивні техніки («Незакінчене речення», «Моральний вибір», «Соціальний портрет») виявили такі тенденції:

Розуміння добра у більшості учнів пов'язане з допомогою, щирістю, турботою. Наприклад: «Добра людина – це та, яка допомагає і не свариться».

Милосердя сприймається здебільшого як жалість, рідше – як активна підтримка: «Милосердя – це коли жалієш бездомну кішку».

Гідність викликала труднощі у формулюванні: учні часто пов'язували її із зовнішніми ознаками (одяг, поведінка), що свідчить про недостатнє глибинне розуміння поняття.

Психологічне тестування показало, що рівень самооцінки в більшості учнів – середній; діти адекватно оцінюють власні можливості.

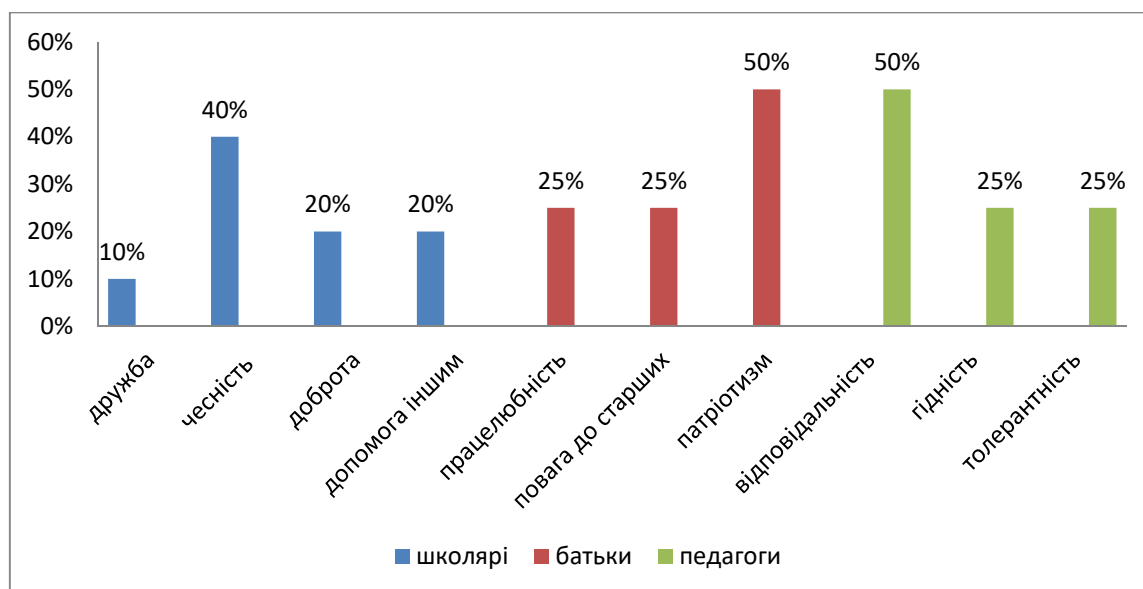

Рис. 2. Аналіз анкетування учнів, батьків і педагогів

Емпатійність виявлена на достатньому рівні, що узгоджується з результатами проєктивних методик.

Схильність до агресії – переважно низька, однак у кількох випадках виявлено ознаки пасивної агресії (через малюнки, словесні реакції).

Якісний аналіз відкритих відповідей та бесід показав, що найчастіше згадувалась учнями у відкритих відповідях тематика доброти, дружби, справедливості. Відчувається сформоване уявлення про етичні категорії, однак потребує подальшого розвитку у плані саморефлексії та відповідального вибору в складних ситуаціях.

Отже, учні 4 класу демонструють загальом позитивний рівень вихованості та гуманістичної спрямованості. Поняття добра та милосердя більш доступні для дітей, ніж поняття гідності, яке вимагає систематичного педагогічного супроводу. Є розбіжності між ціннісними пріоритетами учнів, батьків та педагогів, що варто враховувати у виховній роботі.

Висновки. Проведене міждисциплінарне дослідження дозволяє сформулювати такі висновки. Наскрізне виховання молодших школярів у НУШ – це комплексний педагогічний підхід, що забезпечує формування цінностей і ключових соціально-емоційних компетентностей у тісному зв'язку з освітнім процесом. Він ґрунтується на нормативних засадах (Концепція НУШ, державні стандарти), які визначають виховання на загальнолюдських і національних цінностях

як одну з провідних цілей сучасної школи. Наскрізне виховання інтегрує зміст різних предметів через наскрізні змістові лінії та реалізується за принципом педагогіки партнерства, що об'єднує зусилля школи, сім'ї та громади. Ефективне виховання цінностей потребує врахування вікових особливостей: використання емоційно насичених форм (гра, казка, творча діяльність), підтримки позитивної самооцінки дитини, залучення її до активної діяльності з переживанням морального досвіду. Сучасні освітні технології відкривають нові можливості для наскрізного виховання. Інтерактивні цифрові інструменти, зокрема технології цифрового сторітелінгу, гейміфікації, мультимедійні проєкти, здатні підвищити мотивацію молодших школярів та сприяти глибшому усвідомленню ними моральних понять. Впровадження ІКТ у виховний процес відповідає духу НУШ і дозволяє зробити формування цінностей більш наближеним до інтересів покоління, що зростає в цифровому суспільстві. Водночас технології мають використовуватися дозовано і під контролем педагога, поєднуючись із живим словом і прикладом наставника.

Учні молодших класів за умови правильно організованої роботи виявляють більшу згуртованість, толерантність, відповідальність у справах класу. Проте залишається завдання підвищення кваліфікації вчителів для впевненого використання методик морального розвитку, а також вироблення єдиного підходу всієї шкільної спільноти, щоб подо-

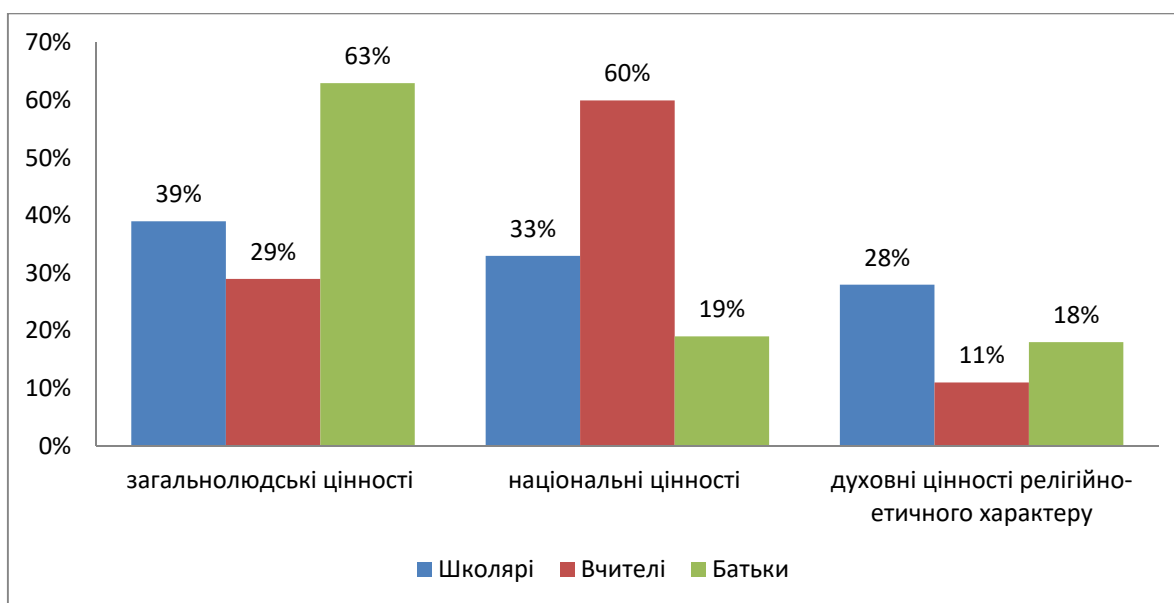

Рис. 3. Результати діагностики вихованості учнів та їхніх ціннісних пріоритетів

лати розбіжності у пріоритетах (як показало опитування, діти і дорослі іноді по-різному акцентують цінності). Необхідно, щоб школа і батьки говорили «одним голосом» щодо

найважливіших життєвих принципів, тоді виховний вплив буде посилюватися взаємодоповненням, а не нівелюватися різними сигналами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Особистість на шляху до духовних цінностей. Київ.: Букрек, 2018. 320 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018. Київ.: КМУ, 2018.
3. Замелюк М., Пуш О., Яцик Т. Нова українська школа: інформаційно комунікативні технології в умовах карантину. Ред. кол.: В. Черкасов, В. Радул, Н. Савченко та ін. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2020. Випуск 178. Частина II. С.135–138.
4. Концепція Нової української школи. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України № 988-р від 14.12.2016. Київ.: МОН України, 2016.
5. Киричок О. Гуманне ставлення до дитини. Київ.: Ніка-Центр, 2003. 240 с.
6. Рибалка Л. Наскрізний процес виховання, що формує цінності: навчально-методичний модуль для педагогічних працівників. Краматорськ: ДОППО, 2020. 50 с.
7. Пуш О., Замелюк М., Оксенчук Т. Громадянське виховання у закладі вищої освіти: теоретико – практичний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / [редкол.: А. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ. 2020. № 70. Т. 1. С. 41–44.
8. Пуш О., Яцик Т., Замелюк М. Супровід розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів: діагностичний аспект. *Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Запоріжжя: Запорізький національний університет. 2021. № 1 (33). С. 135–138.
9. Ayten B., & Polater C. Values Education Using the Digital Storytelling Method in Fourth Grade Primary School Students. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 2021. 9(2), 66–78.

Дата надходження статті: 15.07.2025

Дата прийняття статті: 15.08.2025

Опубліковано: 05.11.2025